

KAZIM KARABEKİR EĞİTİM FAKÜLTESİ
Kazım Karabekir Faculty of Education

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ / ATATÜRK UNIVERSITY

KÂZIM KARABEKİR EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ
JOURNAL OF KÂZIM KARABEKİR EDUCATION FACULTY

Araştırma Makalesi

Doi: 10.33418/ataunikkefd.827181

SOSYAL ÇEVRENİN GÖZÜNDEN ÇOCUKLARIN MOBİL İNTERNET DENEYİMLERİ*

CHILDREN'S MOBILE INTERNET EXPERIENCES FROM THE PERSPECTIVE OF THE SOCIAL MILIEU

Yiğit Emrah TURGUT

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Rize, Türkiye
e-posta: yigitemrah.turgut@erdogan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6306-4090

Engin KURŞUN

Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Erzurum, Türkiye
e-posta: ekursun@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5649-8595

Başvuru Tarihi: 17.11.2020 Yayına Kabul Tarihi: 26.07.2021 Yayınlanma Tarihi: 30.12.2021

Atıf/Citation: Turgut, Y. E., & Kurşun, E. (2021). Sosyal çevrenin gözünden çocukların mobil internet deneyimleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 145-170.
Doi: 10.33418/ataunikkefd.827181

Öz

Bu çalışmada Türkiye'deki çocukların mobil internet deneyimlerini sosyal çevrenin gözünden ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma tarama modelinin benimsendiği betimsel bir araştırmadır. Çalışma grubu 9-16 yaş grubundaki internet kullanıcısı olan çocukların sosyal çevrelerinde yer alan ebeveynler, akranlar, öğretmenler ve okul yöneticilerden seçilen 84 katılımcıdan oluşmaktadır. Ebeveynler, akranlar ve öğretmen-okul yöneticileri için geliştirilen 3 ayrı görüşme formu ile toplanan veriler betimsel ve içerik analizi teknikleriyle çözümlenmiştir. Sosyal çevreye göre çocukların çoğunlukla evlerinden internete erişim

* Bu çalışma ilk yazarın "Çocukların Mobil İnternet Deneyimleri: Kullanım, Risk Faktörleri ve Risklerle Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi" adlı doktora tezinden üretilmiştir. Bu tez Atatürk Üniversitesi BAP Projesi kapsamında desteklenmiştir. Proje No: 2014/232

sağladıkları, günde birçok kez çevrimiçi oldukları ve internete erişim sağlamak için akıllı telefon kullandıkları görülmüştür. Çocukların mobil interneti daha çok sosyal ağlara bağlanmak ve oyun oynamak için kullandıkları belirtilmiştir. Sosyal çevreye göre çocukların mobil cihaz ve internet kullanmaya yönelik öne çıkan becerilerinin kablosuz ağa bağlanma, uygulama indirme ve fotoğraf çekip sosyal ağlarda paylaşma olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların istenmeyen içerikleri engelleme, farklı uygulamaları güvenlik yönünden kıyaslama, uygulama reklamlarını bloke edememe gibi güvenli internet kullanıma yönelik becerilerinde eksiklikler olduğu belirtilmiştir. Çocukların internette istenmeyen içeriklerle, tanımadığı kişilerle karşılaşmalarının ve internet bağımlısı olmalarının yanı sıra bazılarının da mobil cihazlarından arkadaşlarının fotoğraflarını çekip izinsiz paylaştıkları görülmüştür. Çocukların mobil internette karşılaştıkları riskleri kendilerinin çözmeye çalıştıkları ve çözemedikleri durumlarda çoğunlukla ebeveynlerinden ve akranlarından yardım istedikleri sosyal çevre tarafından dile getirilmiştir. Sonuç olarak, çocukların güvenli internet kullanma becerilerini ve dijital mahremiyet konusundaki farkındalıklarını arttırmaya yönelik eğitimler verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuklar, İnternet Becerileri, İnternet Etkinlikleri, İnternet Riskleri, Sosyal Çevre, Mobil İnternet

Abstract

The purpose of the study is to reveal children's experience of mobile internet from the perspective of the social milieu in Turkey. The study is a descriptive research in which the survey model is adopted. The study group consisted of 84 participants, including parents, peers, teachers, and school administrators in the social milieu of children who are internet users in the 9-16 age group. Data collected by three different interview forms developed for parents, peers, and teacher-school administrators were analyzed by the descriptive and content analysis techniques. According to the social milieu, it was observed that children have more access to the internet at home and they prefer smartphones to access the internet and they are online many times a day. It was indicated that children mostly use mobile internet to connect to social networks and play games. According to the social milieu, it was determined that the prominent skills of children for using mobile devices and the internet are to connect to the wireless network, download applications, and take photos and share them on social networks. Furthermore, it was indicated that there are deficiencies in children's skills for safe internet use, such as blocking unwanted content, comparing different applications in terms of security, and not being able to block application advertisements. Except for encountering strangers and unwanted contents on the internet and being internet addicted, it was observed that children take photos of their friends and share them without any permission. It was stated by the social milieu that children often seek help from their parents and peers when they try to solve the risks they encounter on the mobile internet themselves and cannot solve them. As a result, training can be given to increase children's safe internet use skills and awareness of digital privacy.

Keywords: Children, Internet Activities, Internet Risks, Internet Skills, Mobile Internet, Social Milieu,

GİRİŞ

Dünya çapında yaygınlaşan bir iletişim ağı olan internet; eğitimden sağlığa, araştırmadan eğlenceye, alışverişten kamu hizmetlerine birçok alanda insanlar için vazgeçilmez bir teknoloji hâline gelmiştir. Öyle ki 2021 yılında dünyadaki 4,66 milyar insanın internet kullanıcısı olduğu ve bu sayının dünya nüfusunun yarısından fazlasını oluşturduğu görülmektedir (We Are Social, 2021). Son yıllarda internet erişiminde mobil altyapının gelişmesi ve internete erişim sağlayan mobil cihazların çeşitlenmesi internete her an, her yerde erişebilme imkânı sunmaktadır. Bu durum insanların mobil internete olan ilgisini ve talebini artırmaktadır. Bunun bir yansıması olarak dünyada her iki kişiden birinin Türkiye'de ise her dört kişiden üçünün mobil internet kullanıcısı olduğu görülmektedir (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2020; We Are Social, 2021). Bilgi teknolojileri ile iç içe büyüyen günümüz çocukları arasında mobil internetin daha hızlı yaygınlaştığı söylenebilir. Nitekim PEW araştırma merkezinin 12-17 yaş aralığındaki çocuklarla 2013 ve 2018 yıllarında gerçekleştirdiği çalışmalarda çocukların mobil internet kullanımının katlanarak arttığı ve neredeyse tüm çocukların mobil internet

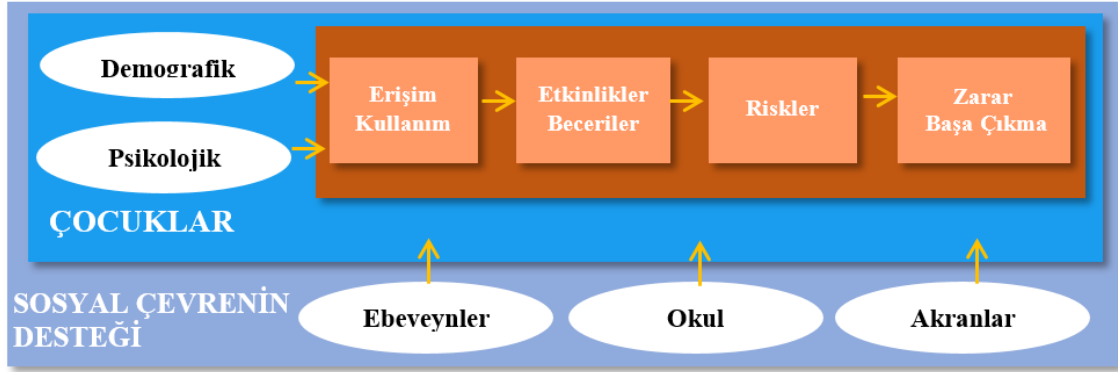
kullanıcısı olduğu görülmektedir (Madden vd., 2013; Anderson & Jiang, 2018). Benzer şekilde Türkiye’de 14-17 yaş aralığındaki 13.500 çocukla gerçekleştirilen bir çalışmada her beş çocuktan dördünün (%82,4) akıllı telefon sahibi olduğu, her dört çocuktan üçünün de (%76,6) akıllı telefonlarından internete erişim sağladıkları tespit edilmiştir (Odabaşı vd., 2015). Türkiye’de 10-13 yaş aralığındaki 8140 çocukla gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise her iki çocuktan birinin akıllı telefon ve tablet sahibi olduğu, çocukların yarısından fazlasının (%63) mobil internet kullanıcısı olduğu ortaya çıkmıştır (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2018).

Çocuklar arasında mobil cihazların giderek yaygınlaşması, beraberinde yeni fırsatlar ve riskler getirmektedir. Mobil internet sayesinde çocuklar ihtiyaç duydukları veya merak ettikleri bilgilere hızlı ve kolay bir şekilde ulaşabilmekte, çevrimiçi eğitim uygulamaları ile yeni bilgi ve beceriler elde edebilmekte, ilgi alanlarını paylaşan kişilerle bilgilerini, fikirlerini paylaşabilmekte ve iletişim becerilerini geliştirebilmektedirler (Valkenburg & Peter, 2009). Çocukların çevrimiçi etkinliklerinin olumlu veya olumsuz sonuçlanması arasındaki çizgi çok incedir. Sonuç, gerçekleştirilen etkinliğe ve çocukların internet riskleri konusundaki farkındalıklarına göre değişebilmektedir (Vandoninck vd., 2014). Öte yandan çocuklar artan internet ve mobil cihaz kullanımlarıyla birlikte başta siber zorbalık, internet bağımlılığı ve cinsel içerikli görsel ve ileteler görme gibi çeşitli risklerle karşılaşmaktadırlar (Livingstone vd., 2011; Özdemir vd., 2020; Tekin, 2020). Yaman vd., (2017) 21 okul rehber öğretmeniyle gerçekleştirdikleri çalışmada çocuklar arasında bağımlılığın ve siber zorbalık eylemlerinin yaygınlaştığını belirtmektedirler. Çetinkaya ve Sütçü (2016) 14-16 yaş aralığındaki çocuklarla gerçekleştirdikleri görüşmelerde, çevrimiçi etkinliklerin gündelik yaşamdaki iletişimini azalttığını, anlık mesajlaşma uygulamasından sürekli gönderilen mesajlarla rahatsız edildiğini belirtenler olmuştur. 7 Avrupa ülkesi 9-16 yaş aralığındaki çocukların mobil internet deneyimlerini araştırmak için 2014 yılında Net Children Go Mobile (NCGM) projesini gerçekleştirmişlerdir. Bu proje kapsamında yapılan görüşmelerde, çocuklar sahte uygulamalar nedeniyle kişisel bilgilerinin çalındığını, tanımadıkları kişilerden cinsel içerikli görüntüler aldıklarını ve çevrimiçi video izlerken uygunsuz içerikli reklamlarla karşılaştıklarını belirtirken; ebeveynler de çocuklarının mobil cihazlarla artan internet erişimleri ve kullanımları nedeniyle endişelendiklerini ve kurallar koyduklarını dile getirmişlerdir (Haddon & Vincent, 2014). Benzer şekilde Ofcom tarafından 2021 yılında Avrupa’nın çeşitli ülkelerinden ebeveynlerle gerçekleştirilen çalışmada her iki ebeveyninden birinin çocuklarının çevrimiçi etkinlikleriyle ilgili bilgi toplayan şirketlerden, kendilerine zarar vermeyi teşvik edebilecek içerik görmesinden, internette zorbalığa maruz kalmasından ve çevrimiçi ortamda ne kadar zaman geçirdiğinden ve uygunsuz kişilere kişisel bilgilerinin vermesinden endişe duydukları görülmektedir (Ofcom, 2021). Çocukların karşılaştıkları riskler nedeniyle fiziksel, psikolojik, sosyal ve bilişsel sorunlar yaşamaları ve bazı durumlarda telafisi mümkün olmayan zararlara uğramaları (İlhan & Aydın, 2019; Tekin, 2020; Price & Dalgleish, 2010) durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Çocukların gündelik yaşamlarının bir parçası hâline gelen mobil internetin sunduğu fırsatlarla birlikte getirdiği riskler düşünüldüğünde, çocukların bu teknoloji ile yaşadığı deneyimlerin ortaya konması, güvenli internet kullanıcıları olmaları için yapılması gerekenler hususunda yol gösterici olabilir (Aslan & Karakuş Yılmaz, 2017). Nitekim çocukların mobil internet kullanırken yaşadıkları olumlu ve olumsuz durumların neler olduğu, üzerinde önemle durulması ve araştırılması gereken bir konudur (Lauricella, 2013; Yılmaz vd., 2015). Benzer şekilde EUKO-III projesi kapsamında 1500 çalışmanın

analiz edildiği kanıt veri tabanına göre, çalışmalarda mobil internet ve yeni gelişen teknolojilerin ihmal edilmesi, çocukların internette hangi etkinlikleri yaptıkları, hangi risklere karşı savunmasız oldukları ve bu risklere nasıl cevap verdiklerinin yeterince bilinmemesi alanyazındaki önemli eksikliklerdir (Ólafsson vd., 2014). Bu bağlamda, Amerika'da PEW Araştırma Merkezi Avrupa'da ise NCGM proje grubu çocukların mobil internet deneyimleri üzerine araştırmalar gerçekleştirilmektedir. Türkiye'deki çalışmalarda ise çocukların mobil internet deneyimlerinin erişim ve kullanım, etkinlikler ve beceriler, riskler, risklerin zararları ve başa çıkma yolları boyutlarından bir veya birkaçının araştırıldığı görülmektedir (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2018; Demirel vd., 2012; Odabaşı vd., 2015). Çocukların mobil internet deneyimlerine yönelik büyük resmi görebilmek için ilgili boyutların tümünün ele alınması oldukça önemlidir. Nitekim çocukların internet/mobil internet deneyimlerini ortaya koymaya çalışan EUKO, Global Kids Online ve NCGM projelerinde bu boyutların tümünün ele alındığı görülmektedir (Mascheroni & Ólafsson, 2014; Ravalli & Paoloni, 2016; Smahel vd., 2020). Bununla birlikte Türkiye'de çocukların mobil internet deneyimlerini sosyal çevrenin gözünden ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu noktada Yaman vd., (2017), çocuk-internet ilişkisindeki güncel durumun çeşitli paydaşların gözünden incelenmesinin ve yeni risklerin tanımlanmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Çocukların çevrelerinde güvenebilecekleri, onlara değer veren, onlarla ilgilenen kişilerin varlığı sosyal destek anlamına gelmektedir (Batıgün & Kılıç, 2011). Bu desteği çocuklara çevrimiçi ortamlarda sunan ebeveynleri, akranları, öğretmen ve okul yöneticileri sosyal çevre olarak nitelendirilmektedir (Livingstone vd., 2011). Çocukların mobil internet kullanımlarına ilişkin fikir alışverişinde buldukları, yardım istedikleri sosyal çevrelerinin onların deneyimleri hakkında objektif bilgi edinilebilecek kaynaklar olduğu düşünülmektedir. Nitekim alanyazın incelendiğinde çocukların internet/mobil internet deneyimlerinin bir veya birkaç boyutunu sosyal çevrelerinin perspektifinden sunan araştırmaların olduğu görülmektedir (Haddon & Vincent, 2015; İlhan & Aydın, 2019; Ofcom, 2021; Ölçer, 2019). Öte yandan küçük yaş gruplarındaki çocuklarda bilişsel gelişimin yetersizliği araştırmalarda veri toplama sürecinde soruları anlamalarını ve yanıtlamalarını olumsuz etkileyebilmektedir (Scott, 2008). Hatta çocuklar hassas konulardaki riskli davranışları içeren sorularda yanıtlarının ailesi ve öğretmenleri tarafından bilinebileceği endişesi nedeniyle yanıt vermek istemeyebilir ya da sosyal kabul edilebilir davranışları söyleme eğilimde olabilirler (Ogan vd., 2013; Scott, 2008). Bu durum, çocukların bir mülakat esnasında riskli davranışları içeren sorularda araştırmacılardan çekinmeleri nedeniyle de gerçekleşebilmektedir. Çocuklarla gerçekleştirilen çalışmalarda veri toplama sürecinde yaşanabilecek zorluklar göz önünde bulundurulduğunda sosyal çevre alternatif bir veri kaynağı olarak düşünülebilir.

Türkiye'nin de içinde bulunduğu 25 Avrupa ülkesinin yürüttüğü EU Kids Online (EUKO) projesinde çocukların internet deneyimlerini şekillendiren faktörlere ilişkin model Şekil-1'de sunulmuştur (Livingstone vd., 2011). Üniversitelerin iletişim, teknoloji ve medya ile ilgili bölümlerinde görev yapan 95 deneyimli araştırmacının geliştirdiği bu model; çocukların mobil internet deneyimlerinde ebeveynlerinin, akranlarının ve okullarının etkisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu model çocukların mobil internet deneyimlerini araştıran NCGM projesinin kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır (Mascheroni & Ólafsson, 2014).

Şekil 1. EU Kids Online Projesinde Geliştirilen Model

Şekil-1’de sunulan modeli temel alan bu çalışmanın Türkiye’de 9-16 yaş aralığındaki çocukların mobil internet deneyimlerini erişim, kullanım, etkinlikler, beceriler, risk durumları, risklerle başa çıkma boyutları ile ele alarak; ebeveynler, akranlar, öğretmenler ve okul yöneticileri gibi çocukların sosyal çevrelerindeki bireylerin gözünden nitel bulgularla detaylandırarak ortaya koyması açısından alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye’deki çocukların mobil internet deneyimlerini sosyal çevrelerinin gözünden ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevaplar aranmaktadır:

Sosyal çevreye göre

1. Çocukların mobil internet erişimi ve kullanımları ne durumdadır?
2. Çocukların mobil cihaz ve internet kullanım becerileri ne durumdadır?
3. Çocukların mobil internet ile gerçekleştirdikleri etkinlikler nelerdir?
4. Çocukların mobil internette karşılaştıkları riskler nelerdir?
5. Çocukların karşılaştıkları risklerden etkilenmeleri ve risklerle başa çıkma durumları ne durumdadır?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu çalışma tarama modelinin benimsendiği betimsel bir araştırmadır. Tarama modeli, geçmişte veya hâlen var olan bir durumu kendi koşulları içinde var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2019). Ebeveynler, akranlar, öğretmenler ve okul yöneticileri çocukların mobil internet deneyimlerinde etkilendikleri ve destek aldıkları kişiler olması nedeniyle yaşanan bu durumun bir parçasıdır. Bu bağlamda ilgili durumun anlaşılabilmesi için farklı paydaşların bakış açılarının ele alınması sebebiyle tarama modeli tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışma 9-16 yaş grubundaki internet kullanıcısı olan çocukların sosyal çevrelerinde yer alan ebeveynler, akranlar, öğretmenler ve okul yöneticileri ile yürütülmüştür. Katılımcıların seçiminde maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, araştırılan durumla ilgili evrene genelleme yapmaktan ziyade farklı durumları çalışma grubuna dahil etmek suretiyle ele alınan duruma daha geniş bir

çerçeveden bakılmasını sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu kapsamda, katılımcıların seçiminde çeşitliliği sağlamak amacıyla dikkate alınan boyutlar;

- Akranların farklı cinsiyet, okul düzeyinden seçilmesi,
- Ebeveynlerin farklı yaş, cinsiyet, meslek ve eğitim durumundan seçilmesi,
- Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin farklı cinsiyet, branş, mesleki yıl ve okul kademelerinden seçilmesi,
- Tüm katılımcı gruplarınının 12 farklı şehirden seçilmesidir (Adana, Ankara, Elazığ, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Samsun, Tekirdağ ve Trabzon).

Çalışmaya dâhil edilen katılımcıların sayısal dağılımı Şekil 2’de, demografik bilgileri ise ek-1’de sunulmuştur.

Şekil 2. Katılımcıların Gruplara Göre Dağılımı

Veri Toplama Aracı

Sosyal çevrenin gözünden çocukların mobil internet deneyimlerini derinlemesine inceleyebilmek için görüşmeler yapılmıştır. Çocukların ebeveynler, öğretmenler, okul yöneticileri ve akranlar ile farklı paylaşımları olması sebebiyle yapılacak görüşmeler için üç ayrı yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Araştırma soruları çerçevesinde hazırlanan görüşme formları öğretim teknolojileri alanında öğrenim gören 2 doktora öğrencisi tarafından kontrol edildikten sonra konu ile ilgili çalışmaları olan 2 alan uzmanının görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Taslak görüşme formları hitap ettiği paydaş grubundan birer katılımcı ile pilot çalışma yapıldıktan sonra tekrar düzenlenerek uzman görüşüne sunulmuş ve son hâli verilmiştir.

Görüşme formlarının geliştirilme süreci birçok adımdan oluşmaktadır. Bu adımlar için ilk olarak, görüşmelerde kullanılmak amacıyla araştırma soruları çerçevesinde bir taslak görüşme formu geliştirilmiştir. Hazırlanan formlar 2 doktora öğrencisi tarafından anlaşılabilirliği, çalışmanın amacına uygunluğu gibi açılardan incelendikten sonra soru cümlelerinde düzenlemeler yapılarak uzman görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşlerinde araştırmanın beceri ve risk boyutunda daha derinlemesine bilgi sağlanması

amacıyla iki yeni soru eklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda risk boyutuyla ilgili eklenen sorulardan biri akran görüşme formunda şu şekildedir: “Arkadaşlarınız bu olumsuz durumdan kurtulmak için neler yapar? Kimlerden yardım isterler?” Benzer şekilde, ebeveyn ve okul yöneticisi-öğretmen görüşme formlarına eklenen soru şu şekildedir: “Öğrencilerin/çocuğunuzun mobil İnternet kullanımı ile ortaya çıkan yeni risklerin olduğunu düşünüyor musunuz? Yaşadıysa ya da düşünüyorsanız bu riskler nelerdir?” Ayrıca erişim ve kullanım sorusunun sondaj sorularla detaylandırılması önerilmiştir. Ebeveyn ve okul yöneticisi-öğretmen görüşme formlarında ilgili soru şu şekildedir: “Öğrencilerin/çocuğunuzun İnternet kullanımına şahit oluyor musunuz? Oluyorsanız ne kadar İnternet kullanıyor?” Bu soruya yönelik eklenen sondaj soruları şunlardır: “Genellikle hangi mekânlardan İnternet bağlanmaktadırlar, İnternet’i ne sıklıkta kullanmaktadırlar, İnternet’e bağlanırken hangi cihazları kullanmaktadırlar?” Bu doğrultuda, erişim ve kullanım sorusuna yönelik üç sondaj soru; beceri ve risk boyutlarına birer soru eklenmiştir. Uzman görüşleri sonrası düzenlenen görüşme formuna yönelik gerçekleştirilen pilot çalışmada beceri boyutu ile ilgili soruya yeterince cevap alınamamıştır. Bu duruma yönelik uzmanlar ile yapılan görüşme neticesinde beceri ile ilgili iki sorunun daha anlaşılır olması için ilgili becerilerin maddeler hâlinde sunulduğu kontrol listesi şeklinde düzenlemesi uygun görülmüştür. Bu sorulardan biri akranların görüşme formunda şu şekildedir: “Arkadaşlarınız akıllı telefon, tablet gibi mobil cihazların şu özelliklerinden hangilerini kullanmaktadırlar? (Kablosuz ağa bağlanma, uygulama indirme, fotoğraf çekip sosyal ağlarda paylaşma, ekran kilidi koyma, coğrafi konum kaydetme)” Bu doğrultuda yapılan düzenlemeler sonrasında görüşme formlarına son hâli verilmiştir.

Uygulama

Görüşmeler için katılımcılara, çalışma hakkında bilgi verildikten sonra çalışmaya katkı sunma noktasında gönüllüğü sorulmuştur. Çalışmaya katkı sunmak isteyen katılımcılarla uygun zaman ve mekânda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları her katılımcıya aynı sırayla sorulmuştur. Katılımcıların sorularda anlamadıkları hususlar yönlendirici olmayacak şekilde kendilerine açıklanmıştır. Katılımcılar soruları yanıtlarken konu dışına çıkması durumunda ise ilgili soru tekrar sorularak katılımcının görüşü alınmaya çalışılmıştır. Görüşmelerde veri kaybını önlemek ve zamandan tasarruf etmek amacıyla katılımcıların izni doğrultusunda ses kaydı yapılmıştır. Araştırmacılar bu prosedürleri takip ederek 84 katılımcı ile görüşmelerini 2015 yılında 1 Nisan – 5 Haziran tarihleri arasında tamamlamışlardır.

Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Bu çalışma sosyal çevredeki paydaşlarla görüşmeler yapılarak yürütülen nitel bir araştırma olması sebebiyle geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için Lincoln ve Guba (1985)’nin belirttiği inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik stratejileri benimsenmiştir (Akt: Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmalar Şekil 3’te özetlenmiştir.

Şekil 3. Geçerlik ve Güvenirliği Sağlamaya Yönelik Yapılanlar

Çalışmanın güvenirlğini sağlamaya yönelik tutarlık ve teyit edilebilirlik stratejilerinin kullanılmasına ek olarak Miles ve Huberman (1994)'ın güvenilirlik formülü hesaplaması yapılmıştır. Bu bağlamda, iki araştırmacı tarafından görüşme verileri kodlanmış ve kodlamalar arasındaki tutarlığa yönelik güvenilirlik skoru %88 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik skorunun %70 ve üzeri çıkması araştırma bulgularının güvenilir olduğunu göstermektedir (Miles & Huberman, 1994).

Etik Kurul Onayı

Bu çalışmanın veri toplama süreci 2020 yılından önce gerçekleştirildiği için Etik Kurul izin belgesi alınmamıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler esnasında yapılan ses kayıtları araştırmacılar tarafından yazılı hâle getirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde QSR NVivo 10 programı kullanılmıştır. Çalışmanın ikinci araştırma sorusuna yönelik görüşme formlarında yer alan beceri ile ilgili iki soru maddeler hâlinde düzenlendiği için betimsel analiz, diğer sorular ise içerik analizi teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanırken içerik analizi verileri tanımlama, belirli kavramlar ve temalar altında bir araya getirerek okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenlenmesini sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Analiz sonunda ortaya çıkan bulgular, araştırma soruları çerçevesinde sosyal çevredeki paydaşlara göre gruplandırılarak tablo hâline getirilmiştir. Bununla birlikte elde edilen bulgular katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak desteklenmiştir. Alıntılarda katılımcıların gerçek isimleri yerine araştırmacılar tarafından verilen kod isimleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde içerik analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular, araştırma soruları çerçevesinde alt başlıklar hâlinde sunulmuştur.

Çocukların Mobil İnternet Erişim ve Kullanımları

Sosyal çevrenin gözünden çocukların mobil internet erişim ve kullanım durumları: internet kullanım yeri, kullanım sıklığı ve kullanılan cihazlar başlıkları altında incelenmiştir. İlgili analiz sonuçları Tablo 1’te sunulmuştur.

Tablo 1.

Sosyal Çevreye Göre Çocukların İnternet Erişimi ve Kullanımı

	Ebeveynler	Öğretmenler	Okul Yöneticileri	Akranlar	Toplam
İnternet Erişimi Sağladıkları Mekânlar					
Evde	25	3	-	23	51
Okulda (sınıf/bilgisayar laboratuvarı)	-	12	9	1	22
Okulda (mobil cihazlarla)	-	3	5	7	15
Dışarıda	-	1	-	9	10
İnternet kafede	-	-	2	6	8
İnternet Kullanım Sıklığı					
Günde birçok kez	15	14	5	11	45
Günlük veya hemen hemen her gün	4	1	-	8	13
En azından haftada bir	5	-	-	5	10
İnternet Erişiminde Kullanılan Cihazlar					
Akıllı telefon	18	17	9	22	66
Bilgisayar (masaüstü, dizüstü)	11	3	-	8	22
Tablet	2	2	3	14	21

Tablo 1 incelendiğinde, sosyal çevrenin çoğunluğu çocukların evlerinden internete erişim sağladığını, bir kısmı ise internet kafelerden erişim sağladığını belirtmişlerdir. Bu konuda bir akranın (K71) görüşü “Arkadaşlarım çoğunlukla kendi evlerinden internete bağlanıyorlar. Bazı arkadaşlarımın da evinde internet olmadığı için internet kafeye gidiyorlar.” şeklindedir. Bir okul yöneticisi (K28) ise “Öğrenciler teneffüslerde bilgisayar laboratuvarında internet kullanıyorlar. Ayrıca telefon kullanımı serbest olduğu için kendi mobil internet paketleriyle internet kullanabiliyorlar.” diyerek çocukların okulda internete erişim sağladıklarını dile getirmiştir. Bununla birlikte paydaş gruplarındaki çoğu katılımcı çocukların günde birçok kez çevrimiçi olduğunu ve internete erişim sağlamak için de akıllı telefonları kullandıklarını dile getirmişlerdir. Bu konuda bir akranın (K64) görüşü “Arkadaşlarım genellikle akıllı telefonlarından internete bağlanıyorlar ve günde 4-5 saatini internette geçiriyorlar.” iken bir ebeveynin (K17) görüşü ise şöyledir “Kızım akıllı telefonundan internet kullanıyor. Dolayısıyla 7/24 kullanıyor diyebilirim.” Benzer şekilde bir öğretmen (K55) çocukların internet kullanımına ilişkin gözlemini şu şekilde ifade etmiştir: “Okulda hem derslerde hem ders aralarında akıllı telefonları ile sıklıkla internet kullandıklarını görüyorum.”

Çocukların Mobil Cihaz ve İnternet Kullanım Becerileri

Sosyal çevrenin gözünden çocukların mobil cihaz ve internet kullanım becerilerine yönelik analiz sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Sosyal Çevreye Göre Çocukların Mobil Cihaz ve İnternet Kullanım Becerileri

	Ebeveynler	Öğretmenler	Okul Yöneticileri	Akranlar	Toplam
Kablosuz ağa bağlanma	18	11	7	23	59
Uygulama indirme	12	8	3	24	47
Fotoğraf çekip sosyal ağlarda paylaşma	2	7	7	23	39
Forum, blog ve web sitelerine yorum yazma	3	3	4	22	32
Ekran kilidi koyma	1	1	1	23	26
Haber almak istemediği kişileri engelleme/silme	3	-	-	19	22
Sosyal ağlarda kişisel ayarları değişme	-	1	-	20	21
Ziyaretçi geçmişini silme	-	-	-	19	19
Coğrafi konumu kaydetme	-	1	-	14	15
Bilginin doğruluğunu kıyaslama	-	-	-	14	14
Uygulama reklamlarını bloke etme	-	-	-	9	9
İstenmeyen içerikleri filtreleme	-	-	-	8	8
Farklı uygulamaları güvenlik yönünden kıyaslama	-	-	-	4	4

Tablo 2 incelendiğinde, sosyal çevreye göre çocukların öne çıkan becerilerinin kablosuz ağa bağlanma, uygulama indirme, fotoğraf çekip sosyal ağlarda paylaşma olduğu görülmüştür. Bir okul yöneticisinin (K38) bu konudaki görüşü “Çocuklar Facebook ve Twitter üzerinden birbirleriyle fotoğraf paylaşıyorlar.” iken öğretmenin (K25) görüşü ise şöyledir: “Çocuklar Apple veya Google mağazalarından oyunlar ve programlar indiriyorlar.” Benzer şekilde bir ebeveyn (K11) çocuğunun kablosuz ağa bağlanabildiğini şu şekilde belirtmiştir: “Akıllı telefonundan internete Wifi bağlantısı ile bağlanabiliyor.” Bir akran da (K69) “Arkadaşlarım tabletlere ekran kilidi koyabiliyorlar, uygulama indirip oyun oynayabiliyorlar hatta benden daha çok şey biliyorlar.

Facebookları var, fotoğraf çekip paylaşıyorlar.” diyerek arkadaşlarının mobil cihaz ve internet kullanımına yönelik birçok beceriye sahip olduğunu dile getirmiştir. Bununla birlikte akranlar çocukların ziyaretçi geçmişini silme, bilginin doğruluğunu kıyaslama gibi güvenli internet kullanım becerilerine de sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu becerilere ilişkin sosyal çevredeki paydaşların farklı görüşleri de ortaya çıkmıştır. Bu görüşlere ilişkin analiz sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3.

Sosyal Çevreye Göre Çocukların Mobil Cihaz ve İnternet Kullanımına İlişkin Eksiklikleri

	Ebeveynler	Öğretmenler	Okul Yöneticileri	Akranlar	Toplam
İstenmeyen içerikleri <i>engelleme</i>	2	3	3	13	21
Farklı uygulamaları güvenlik yönünden <i>kıyaslayamama</i>	-	1	-	19	20
Uygulama reklamlarını bloke <i>edememe</i>	2	2	2	12	18
Bilginin doğruluğunu <i>kıyaslayamama</i>	-	2	1	10	13
Ziyaret geçmişini <i>silememe</i>	1	-	-	5	6
Haber almak istemediği kişileri <i>engelleymeme</i>	-	-	-	4	4

Tablo 3 incelendiğinde, sosyal çevrenin dile getirdiği beceri eksikliğinin sadece güvenli internet kullanımına yönelik beceriler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu konuda bir okul yöneticisinin (K38) görüşü “İnternetteki bilginin nereden geldiği ve doğruluğu ile ilgili hiçbir endişeleri yok. Ödev verdiğinizde veya bir şey aradıklarında arama motorunda karşılıklarına çıkan ilk siteyi doğru kabul ediyorlar.” iken bir akranın (K75) görüşü ise “Arkadaşlarım Google’ın mağazasından uygulamalar indirirken genellikle izinlerine bakmazlar ve uygulamaları güvenlik yönünden kıyaslamazlar.” şeklindedir. Bir öğretmen de (K20) “Uygunsuz içerikler veya reklamlarla karşılaştıklarında ne yapacaklarını bilemeyip bizlerden yardım istiyorlar.” diyerek çocukların uygunsuz içerikleri engelleme noktasındaki eksikliklerini dile getirmiştir.

Çocukların Mobil İnternette Gerçekleştirdikleri Etkinlikler

Sosyal çevrenin gözünden çocukların mobil internet ile gerçekleştirdikleri etkinliklere yönelik analiz sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Sosyal Çevreye Göre Çocukların Mobil İnternet ile Gerçekleştirdikleri Etkinlikler

	Ebeveynler	Öğretmenler	Okul Yöneticileri	Akranlar	Toplam
Sosyal ağları kullanma	14	15	9	20	58
İnternette oyun oynama	17	14	6	21	58
Okul işleri için interneti kullanma	3	10	3	10	26
Çevrimiçi film izleme/ müzik dinleme	6	1	1	15	23
Anlık mesajlaşma	4	1	2	12	19
İnternete fotoğraf/video yükleme	-	1	2	1	4
İnternette sohbet etme	-	2	-	1	3
Konum bildirecek uygulamalar kullanma	-	1	-	1	2

Tablo 4 incelendiğinde, sosyal çevreye göre çocukların mobil interneti daha çok sosyal ağlara bağlanmak ve oyun oynamak için kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bu konuda bir ebeveynin (K1) görüşü “Çocuğum akıllı telefonundan zamanının çoğunu oyun oynayarak ya da bir oyunun nasıl oynandığını anlatan videoları izleyerek geçiriyor.” iken bir okul yöneticisi de (K3) “Öğrenciler vaktinin büyük bir bölümünü oyunlarda, sosyal ağlarda, anlık iletişim kanallarıyla harcıyorlar.” demiştir. Bununla birlikte, çocukların mobil interneti okul işleri için kullanımının geri planda kaldığı görülmüştür. Bu durumu bir akran (K79) “Arkadaşlarım akıllı telefon ve tabletleri ders çalışmak ve ödev araştırmaktan ziyade oyun oynamak için kullanıyorlar.” şeklinde ifade ederken bir öğretmen de (K39) “Çocukların büyük bir kısmı interneti oyun oynamak ve sosyal ağlara girmek için kullanıyorlar. Araştırma veya ödev yapmak için kullanmaları oldukça azdır.” şeklinde dile getirmiştir.

Çocukların Mobil İnternette Karşılaştıkları Riskler

Sosyal çevrenin gözünden çocukların mobil internette etkinlikler gerçekleştirirken karşılaştıkları riskler ve risk durumlarının yarattığı zararlara ilişkin analiz sonuçları Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5.

Sosyal Çevreye Göre Çocukların Karşılaştıkları Mobil İnternet Riskleri

	Ebeveynler	Öğretmenler	Okul Yöneticileri	Akranlar	Toplam	
Riskler	İstenmeyen içeriklerin ekrana gelmesi	4	3	2	8	17
	İnternet bağımlılığı	5	5	-	1	11
	Tanımadığı kişilerle iletişime geçme	-	3	-	8	11
	İzinsiz fotoğraf çekip paylaşma	-	4	3	2	9
	Mobil cihaz bağımlılığı	5	2	1	-	8
	Filtrelemenin yetersizliği	1	2	2	-	5
	Oyun bağımlılığı	4	1	-	-	5
	Sınavlarda kopya çekme	-	2	1	-	3
	Sosyal ağların kötüye kullanımı	-	2	1	-	3
	Şiddet içerikli oyunlar oynamaları	-	2	1	-	3
	Derslerin takibini güçleştirilmesi	-	-	2	-	2
	Kişisel bilgilerin paylaşımını kolaylaştırması	-	2	-	-	2
	Gayri ahlaki iletişimde bulunma	-	-	2	-	2
	Video kaydı ile tehdit etme	-	-	1	-	1
Zararlar	Çocukların kontrolünün güçleşmesi	12	12	4	-	28
	Zaman kaybına sebep olması	5	4	4	-	13
	Asosyalleşmeye sebep olması	4	5	2	-	11
	Düşünme yeteneğini köreltmesi	-	4	2	-	6
	Ders başarısını düşürmesi	4	1	1	-	6
	Okul işlerini aksatmaya sebep olması	-	2	2	-	4
	Okul aidiyetinin zedelenmesi	-	1	1	1	3
	Dikkat dağınıklığına sebep olması	2	-	1	-	3
Risklerle karşılaşma potansiyelini artırması	-	3	-	-	3	

Tablo 5 incelendiğinde, sosyal çevreye göre çocukların karşılaştıkları riskler arasında ilk sıralarda istenmeyen içeriklerin ekrana gelmesi, tanımadığı kişilerle iletişime geçme ve internet bağımlılığının yer aldığı ortaya çıkmıştır. Bu konuda bir ebeveynin (K21) görüşü şöyledir: “Mobil cihazlardaki uygulamalarda ya da internet sayfalarında bazen çocuklarımın karşılarına uygunsuz içerikler ve reklamlar çıkıyor.” Çocukların çevrimiçi ortamlardan tanımadığı kişilerle iletişime geçmesini çoğunlukla akranların belirttiği görülmüştür. Bu riskle karşılaşan çocukların yaşadıkları sorunları bir akran (K67) şu şekilde dile getirmiştir: “Sosyal medyada özellikle bizim yaş grubumuzda tanımadığı kişiler tarafından rahatsız edilen çok fazla kişi var. Bunun yanı sıra vakit geçirmek için internete giren, arkadaş bulmak için uğraşan, bulan, hatta gidip yüz yüze buluşan, buluştuktan sonra sıkıntı yaşayan, tehdit edilen, üzülen arkadaşlarım var.” Bununla birlikte, bir öğretmen (K55) “İnternet bağımlılığı mobil internetle birlikte bilgisayardakinden farklı bir hâl aldı. Artık çocuklar sürekli internetteler ve cep telefonlarını yanlarına alamadan hiçbir yere gitmiyorlar.” diyerek mobil internetin internet bağımlılığını tetiklediğini dile getirmiştir.

Okul yöneticileri, öğretmenler ve akranlar mobil cihazlarla fotoğraf çekip paylaşmanın çocuklar arasında yeni bir risk ortaya çıkardığını belirtmişlerdir. Bu riskin okullarda yaşanması nedeniyle ebeveynlerin bu durumun farkında olmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu konuda bir okul yöneticisinin (K13) görüşü şöyledir: “Bazı öğrenciler öğretmen arkadaşlarımızın uygunsuz hâldeyken fotoğraflarını çekip paylaşmaları gibi sorunlarla karşılaştık.” Benzer şekilde bir öğretmen de (K55) izinsiz fotoğraf çekilmesi sonucu bir öğrencisinin yaşadıklarını “Geçenlerde bir öğrenci bir kız öğrencinin fotoğrafını çekip Facebook’tan paylaşmış. Kız öğrencimiz ve ailesi çok zor durumda kaldılar ve sonunda okulu değiştirdiler. Buna benzer şeylerin giderek artacağını düşünüyorum.” şeklinde dile getirmiştir. Karşılaşılan bu riskin mağdur olan çocuğun okulunu değişmesine sebep olacak kadar ciddi zararları olduğu ortaya çıkmıştır.

Ebeveynler, öğretmenler ve okul yöneticilerine göre çocukların mobil internet ile kontrolünün güçleşmesi ve artan internet kullanımları nedeniyle zamanlarını boşa harcamaları ve asosyalleşmeleri mobil internet kullanımının öne çıkan zararlarıdır. Bu konuda bir okul yöneticisinin (K18) görüşü şöyledir: “Öğrencilerin gün boyu Facebook, Twitter ve Instagram gibi sosyal ağlarda iletişimde ve paylaşımında bulunması vakitlerini gereksiz yere harcamalarına sebep oluyor.” Benzer şekilde bir ebeveyn de (K27) “İnternet çocukları asosyalleştiriyor yani çocuklar arkadaşlarından ziyade telefonuyla saatlerce oyun oynayarak mutlu olabiliyor. Çocuğum insanlarla konuşmak veya dışarı çıkmak istemiyor yani o noktada sıkıntılar yaşıyoruz.” demiştir. Bunun yanında akranlar çocukların karşılaştıkları mobil internet risklerini dile getirirken bu risklerin yarattığı herhangi bir zarardan bahsetmemişlerdir.

Çocukların İnternet Risklerinden Etkilenmeleri ve Risklerle Başa Çıkma Stratejileri

Çocukların internette karşılaştıkları risklerinden nasıl etkilendikleri ve bu risklerle başa çıkmak için neler yaptıklarına ilişkin sosyal çevre ile yapılan görüşmelerin analiz sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6.

Sosyal Çevreye Göre Çocukların Risklerden Etkilenmesi ve Başa Çıkma Stratejileri

	Ebeveynler	Öğretmenler	Okul Yöneticileri	Akranlar	Toplam
Karşılaşılan İnternet Risklerinin Etkisi					
Üzücü/ kırıcı kişilerle karşılaşma sonucu üzülmek	1	-	-	6	7
Ahlaka aykırı görseller ve reklamlardan rahatsız olma	2	-	2	2	6
Karşılaşılan risklerden dolayı kendini suçlu hissetme	-	1	-	1	2
Risklerle Başa Çıkma Stratejileri					
Sorunu kendisi çözmeye çalışır	-	-	-	14	14
Tanımadığı kişilerle iletişimi engelleme	1	-	-	6	7
Ahlaka aykırı görsellerin olduğu sayfayı kapama	2	-	-	1	3
Bir süreliğine internet kullanmayı bırakma	2	-	-	1	3
Uygulama reklamlarını engellemek için internet bağlantısını kesme	-	-	-	3	3
Sosyal ağlardaki hesabını dondurma	-	-	-	2	2
Gizlilik/kişisel ayarlarını değiştirme	1	-	-	-	1
Risklere Yönelik Yardım İsteme					
Ebeveynlerden	5	-	1	10	16
Akranlardan	-	1	-	10	11
Öğretmenlerden	-	4	2	4	10
Abi ya da ablasından	-	-	-	6	6
Başka birinden	-	-	-	5	5
Okul yöneticisinden	-	1	2	-	3

Tablo 6 incelendiğinde, sosyal çevre çocukların ahlaka aykırı görsellerle veya üzücü/kırıcı kişilerle karşılaştıklarında rahatsız oldukları ve üzüldüklerini belirtmişlerdir. Bu konuda bir ebeveyn (K12) “Mesajlaşma sitelerinin birinde kızım konuştuğu bir yetişkinin ahlaka aykırı gösterimi sonucunda çok üzülmüştü ve bayağı etkilenmişti. Bu durumu ilk bize anlattı, ona gerekli yardımda bulduk. Ama uzun bir süre internete girmedi.” diyerek kızının karşılaştığı riskin sebep olduğu zararı belirtmiştir. Bir öğretmen (K20) ise karşılaştığı risk nedeniyle öğrencisinin kendisini suçladığını şu şekilde dile getirmiştir: “Öğrenciler uygunsuz içerikli sitelerle karşılaştıklarında rahatsız olurlar. Hatta bu konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları için kendilerini suçlu olarak görüyorlar.” Çocukların karşılaştıkları riskler ile başa çıkmak için farklı stratejiler kullandıkları görülmüştür. Bir akranın (K80) bu konudaki görüşü “Arkadaşlarımdan tanımadığı kişilerden mesaj alanlar oldu. Bu hoş bir durum olmadığı için arkadaşlarım genellikle onları engelliyorlar.” şeklindedir. Sosyal çevreye göre çocukların karşılaştıkları riskler nedeniyle yardım istedikleri kişiler arasında ebeveynlerin ve akranların öne çıktığı görülmüştür. Bir ebeveyn (K56) kızının sosyal medyada karşılaştığı riskle başa çıkmasını şu şekilde dile getirmiştir: “Facebook ile ilgili sıkıntılarımız vardı. Orada da güvenlik ayarlarını öğrendikten sonra problem çözüldü. Artık tanımadığı kişiler kızımı rahatsız edemiyor.” Ancak bir akran (K62) “Çevremdekiler internette bir riskle

karşılaştıklarında bu sorunu genellikle kendileri çözmeye çalışır ya da arkadaşlarından yardım alırlar. Ailelerine giden çok azdır.” diyerek çocukların ebeveynlerinden pek yardım istemediklerini ifade etmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye’deki çocukların mobil internet deneyimlerini sosyal çevrenin gözünden ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma 12 ilden seçilen ebeveyn, öğretmen, okul yöneticisi ve akranlardan oluşan toplam 84 katılımcı ile sınırlıdır.

Çocukların mobil internet deneyimlerini ortaya koymak için öncelikle internete erişim sağladıkları mekân ve cihazlara bakılmıştır. Bu bağlamda sosyal çevrenin çoğunluğu, çocukların internet erişimlerini evlerinden sağladıklarını belirtmişlerdir. Tokel vd., (2013) ebeveynlerle gerçekleştirdikleri çalışmada da ebeveynlerin çocuklarının en fazla evden internet erişim sağladıklarını belirtmişlerdir. Sosyal çevrenin çocukların internet erişimine yönelik en az dile getirdikleri mekân ise internet kafeleridir. Son yıllarda evlerdeki internet erişiminin artmasıyla birlikte internet kafelerin çocuklar arasında giderek daha az tercih edildiği görülmektedir (Kop & Yiğit, 2017; Odabaşı vd., 2015; Ravalli & Paoloni, 2016). Topan vd., (2020) 328 ilkokul öğrencisiyle gerçekleştirdikleri çalışmada her üç çocuktan ikisinin (%67,7) internet kafeye hiç gitmediği ortaya çıkmıştır. Bu değişimde çocukların internet erişimlerini daha çok evlerinden sağlaması, mobil cihazların çeşitlenmesi ve çocuklar arasında yaygınlaşmasının etkisi olduğu söylenebilir.

Sosyal çevrenin gözünden çocukların çevrimiçi olmak amacıyla en fazla akıllı telefonları tercih ettikleri ve günde birçok kez çevrimiçi oldukları ortaya çıkmıştır. Hem dünyada hem de Türkiye’de internet erişimi hususunda masaüstü ve dizüstü bilgisayarlara olan ilginin azaldığı ve bu ilginin mobil cihazlara özellikle de akıllı telefonlara kaydığı görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2020; We Are Social, 2021). Akıllı telefonlar genişbant internet erişimi, yüksek çözünürlüklü ekranı, gelişmiş kamera teknolojisi, coğrafi konum kaydetme gibi gelişmiş özelliklere sahiptir. Bu nedenle, akıllı telefonların toplumun her kesiminde olduğu gibi çocuklar arasında da internet erişimi noktasında ilk sırada yer alması şaşırtıcı bir durum değildir. Ancak çocukların akıllı telefon sahibi olmak için ebeveynlerine yaptıkları baskıların başka nedenleri de olduğu görülmektedir. Haddon ve Vincent (2014) yaptıkları çalışmada, ebeveynlerden birisi sınıf arkadaşlarının tamamında olduğu için kızının tablet istediğini, bir diğer ebeveyn ise çocuğunun arkadaş grubundan çıkarılmaması için tablet aldığını belirtirken bir öğretmende en iyi akıllı telefona ve kıyafetlere sahip olan çocuğun otomatik olarak sınıfın ve grubun lideri olduğunu dile getirmiştir. Türkiye’deki çocukların akıllı telefon ve tablet gibi mobil cihazlara sahip olma nedenlerine ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durumu ele alan ve derinlemesine inceleyen araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Sosyal çevre; çocukların uygulama indirme, kablosuz ağlara bağlanma, ekran kilidi koyma, fotoğraf çekip sosyal ağlarda paylaşma gibi mobil cihaz kullanma, sosyal ağlarda kişisel ayarlarını değiştirme, ziyaret ettikleri web sitelerinin kaydını silme ve forum, blog ve web sitelerine yorum yazma gibi temel internet kullanma becerilerine sahip olduğunu ifade etmiştir. Farklı ülkelerde benzer yaş gruplarıyla gerçekleştirilen çalışmalarda da çocukların mobil cihaz ve internet kullanmaya yönelik bu becerilere sahip olduğu tespit edilmiştir (Madden vd., 2013; Mascheroni & Ólafsson, 2014; Smahel vd., 2020). Çocukların mobil cihaz ve internet kullanmaya yönelik becerilere sahip olması bu teknolojilere olan ilgileriyle açıklanabilir. Karahisar (2014) tarafından 8.sınıfta öğrenim gören 150 çocukla gerçekleştirilen çalışmada çocukların büyük bir kısmının

bilgisayar ve internet kullanma becerilerini kendi kendilerine öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında Prensky (2001)'nin dijital yerliler olarak adlandırdığı bugünün çocuklarının teknoloji temelli bir dünyada doğmaları ve çok erken yaşlarda mobil cihazlar ve internet ile tanışmalarının bu becerilerini geliştirdiği söylenebilir.

Sosyal çevre çocukların istenmeyen içerikleri engelleme, uygulamalardaki reklamları bloke etme, bilginin doğruluğunu ve farklı uygulamaları kıyaslama gibi güvenli internet kullanmaya yönelik becerilerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Karahisar (2014) çocukların %40,7'sinin internette edindikleri bilgilerin doğru olduğuna inandıklarını, Kaşıkçı vd., (2014) ise çocukların sadece %30,1'nin istenmeyen içerikleri engelleyebildiğini tespit etmişlerdir. Yasakçı ve Özdal (2019) tarafından 5.sınıfta öğrenim gören 103 çocukla gerçekleştirilen çalışmada ise çocukların büyük bir kısmının internette yer alan bilgilerin hangilerinin doğru, hangilerinin yanlış olduğuna karar veremedikleri; internette araştırma yaparken ortaya çıkan uygunsuz reklamlardan rahatsız oldukları ve bunları nasıl engelleyebileceklerini bilmedikleri görülmektedir. Çocukların günden güne mobil internet kullanımları artarken bu becerilerinin yetersiz olması endişe verici bir durumdur. Hatta yapılan görüşmelerde ebeveyn, öğretmen, okul yöneticilerinin büyük bir kısmının çocukların becerilerindeki yetersizliğin farkında olmadıkları ve yapılan çalışmalarda da Türkiye'deki ebeveynler ile öğretmenlerin çocukları yönlendirebilecek düzeyde internet becerisine sahip olmadığı görülmektedir (Arslan vd., 2012; Çoklar vd., 2016). Bu durum, sosyal çevrenin çocuklara güvenli internet kullanmaları noktasında yeterli desteği sunabilme ihtimalini azaltmaktadır. Bu nedenle Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulu gibi kurumların iş birliği ile çocukların yanı sıra sosyal çevredeki paydaşların da güvenli internet kullanma becerilerini artırmaya yönelik kamu spotları, seminerler ve kurslar düzenlenebilir. Gerçekleştirilen etkinliklerin belirli bir program içerisinde yapılması ve düzenli olarak değerlendirilerek geri bildirim verilmesi oldukça önemlidir. Böylece etkinliklerden elde edilen çıktılar somut bir şekilde ortaya konulabilir.

Ebeveynler ve akranlar çocukların mobil internette daha çok oyun oynadığını, öğretmenler ve okul yöneticileri ise sosyal ağları kullandığını belirtmişlerdir. Sosyal çevrenin gözünde çocukların mobil interneti ödev ve araştırma yapmak için kullanımlarının ikinci planda kaldığı görülmüştür. Alanyazında Türkiye'deki çocukların çevrimiçi olduklarında eğlence ve iletişim amaçlı etkinlikleri daha fazla gerçekleştirdiği (Soyöz-Semerci & Balcı, 2020; Tekin, 2020) ve benzer yönelimlerin Amerika ve Avrupa'daki çocuklarda da (Schaeffer, 2019; Smahel vd., 2020) olduğuna görülmektedir. Mobil cihazların çocuklara internet erişiminde hareketlilik ve özerklik kazandırması istedikleri çevrimiçi etkinlikleri gerçekleştirme özgürlüğü sunmaktadır (Chaudron, 2015; Park, 2014). Bu özgürlüğün çocuklar arasında eğlence ve iletişim amaçlı etkinliklerin ön plana çıkmasında etkisi olduğu söylenebilir. Nitekim hem Avrupa hem de Amerika'daki çocukların mobil cihazlar ile en fazla video klip izlediği ve sosyal ağları kullandığı görülmüştür (Mascheroni & Ólafsson, 2014; Ofcom, 2021; Rideout & Robb, 2019). Çoklar vd., (2016) yaptıkları çalışmada, bir öğretmen çocukların vakitlerinin çoğunu sosyal ağlarda geçirdikleri için ders çalışmaya vakit ayıramadıklarını dile getirmiştir. Bu doğrultuda çocukların akıllı telefon ve tabletlere yönelik oyun oynama ve eğlenme gibi algılarının geliştiği düşünülmektedir. Hâlbuki mobil cihazlar oyun ve eğlencenin ötesinde bireylere öğrenme, kendini keşfetme ve geliştirme gibi birçok fırsat sunmaktadır (Yücelyiğit & Aral, 2020; Vincent, 2015). Bu bağlamda okullarda çocuklara mobil interneti eğitim amaçlı kullanmaya özendirilen ders içi ve ders dışı etkinlikler düzenlenebilir. Sosyal çevrenin de çocuklara bu konuda rehberlik edebilmesi için

seminerler verilebilir. Ayrıca eğitsel amaçlı kullanılacak birçok mobil uygulama mevcuttur. Bu uygulamaların büyük bir kısmı ücretli olmakla birlikte ücretsiz olanları da vardır. Bazı eğitsel uygulamalarda günlük belirli bir kullanım sınırı ve çocukların rahat bir şekilde kullanımını sağlayacak yönergeler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra çocukların uygulamayı kullanım durumları ve bilişsel gelişimlerini gösteren raporları görüntülenebilmektedir.

Sosyal çevrenin gözünden çocukların mobil internet kullanımlarında istenmeyen içeriklerin ekrana gelmesi, tanımadığı kişilerle iletişime geçme ve internet bağımlılığı riskleri ile daha fazla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Alanyazında öğretmen ve ebeveynler ile yapılan çalışmalarda da çocukların çevrimiçi olduklarında istenmeyen içeriklerle karşılaşması ve internet bağımlılığı risklerinin öne çıktığı görülmektedir (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2018; İlhan & Aydın, 2019). Yaman vd., (2017) tarafından okul rehber öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde özellikle çevrimiçi oyun bağımlılığının çocukları çok etkilediği öyle ki bu oyunlar yüzünden uzun süre okula devam etmeyen öğrencilerin olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Mishna vd., (2009) 11-13 yaş aralığında çocuklarla gerçekleştirdiği çalışmada, çocuklar tanımadığı kişilerle sohbet ederken bir süre sonra bu kişilerin kendilerinden web kameralarını açmalarını istediklerini, aksi takdirde sırlarını ifşa etmekle tehdit ettiklerini dile getirmişlerdir. Benzer şekilde, Aksoy (2019) çalışmasında bir ebeveyn kızının Instagram kullanırken tanımadığı bir kişinin mesaj atarak yaşını, nereden oturduğunu sorduğunu, uygunsuz fotoğraflarını atmasını istediğini ve kızının yapmayacağını söylemesi üzerine tehdit ettiğini ifade etmiştir. Çocukların karşılaştıkları risklerin yanı sıra risklerin yarattığı zararlar da ele alınması gereken önemli bir konudur. Bu bağlamda ebeveynler, öğretmenler ve okul yöneticilerine göre çocukların kontrolünün güçleşmesi, artan internet kullanımları nedeniyle zamanlarını boşa harcamaları ve asosyalleşmeleri mobil internet risklerinin öne çıkan zararlarıdır.

Son yıllarda çocuklar arasında mobil cihazların yaygınlaşması ile yeni bir risk türü ortaya çıkmıştır. Yapılan görüşmelerde okul yöneticileri, öğretmen ve akranlar çocukların mobil cihazlarla arkadaşlarının fotoğraflarını çekip izinsiz paylaştıklarını, bu riske maruz kalanların ise okul değiştirdiğini, adli mercilere başvurduklarını dile getirmişlerdir. Alanyazında da çocuklar arasında bu riskle karşılaşan ve bu yüzden okul başarısı düşen, okul aidiyeti zedelenen öğrencilerin olduğu görülmektedir (Arslan vd., 2012; Yaman vd., 2017). Özetle, izinsiz fotoğraf paylaşımının çocuklar açısından ciddi sorunlar yaşatan ve yıkıcı etkisi olan bir risk türü olduğu söylenebilir. Vandoninck vd., (2014) yaptıkları görüşmelerde bir çocuk, kız kardeşinin bir sınıf arkadaşının çıplak fotoğrafını kendisine gösterdiğini ondan böyle bir şey beklemediğini ve kendisinin şok olduğunu dile getirmiştir. Çocukların dijital mahremiyet konusunda farkındalıkları artırılarak bu riskin çocuklar arasında yaygınlaşmasının önüne geçilmelidir. Bunu yapabilmek için çocuklara internette paylaştıkları bilgilere herkesin erişebileceği, bu kişiler arasında kötü niyetli insanların da olabileceği ve kendisinin ya da ailesinin bu durumdan zarar görebileceği kavratılmalıdır. Bu kapsamda, çocukların farkındalığını artıracak görseller ve kamu spotları yapılabilir ya da örnek olaylarında içerisinde yer aldığı günlük hayatla doğrudan ilişkilendirilen eğitimler verilebilir. Önemli olan yapılacak çalışmaların belirli bir plan ve program dahilinde düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi ve değerlendirmeler yapılarak yapılan faaliyete ilişkin geri bildirimler verilmesidir. Ayrıca çocukların mobil internette karşılaştıkları risklere yönelik çalışmaların en az iki yıllık aralıklarla tekrarlanması yeni risklerin tespit edilmesi, gerekli önleyici tedbirlerin alınması ve ilgili paydaşların bilgilendirilmesi açısından faydalı olabilir.

Sosyal çevrede özellikle akranların dile getirdiği çocukların internette karşılaştıkları riskleri kendilerinin çözmeye çalışması başa çıkma stratejileri arasında öne çıkmıştır. Ancak çocuklar karşılaştıkları internet risklerini bazen sahip oldukları internet becerileri ile çözemeyebilirler. Böyle durumlarda sosyal çevrelerinden yardım istemeleri de farklı bir başa çıkma stratejisidir (Livingstone vd., 2011). Bu bağlamda, sosyal çevre çocukların internet risklerine yönelik daha çok ebeveyn ve akranlarından yardım istediklerini belirtmişlerdir. Alanyazındaki çalışmalarda da benzer nitelikte sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Aslan & Karakus Yılmaz, 2021; Ofcom, 2021; Smahel vd., 2020). Çocukların internet riskleri ile başa çıkabilmek için uzmanlar ya da öğretmenler yerine akranlarını veya ebeveynlerini tercih etmeleri, yaşadıkları sorunları yabancı biriyle ya da öğretmenleriyle paylaşmak istememelerinden kaynaklanabilir. Bu noktada kendilerine daha yakın gördükleri akranlarını veya ebeveynlerini tercih edebilirler. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarının internet kullarımlarını sürekli takip etmeleri, olası riskleri ön görerek müdahale etmelerini sağlayabilir ve bu nedenle de çocukların yaşadıkları risklerden ilk olarak ebeveynleri haberdar olabilir. Çetinkaya ve Sütçü (2016) çocuklarla yaptıkları görüşmelerde ebeveynlerin çocukları yakından takip ettiği ve istenmeyen durumlarının önüne geçebilmek için genellikle kısıtlamalara gittiklerine ilişkin görüşler almıştır. Bu durum çocukların ebeveynlerinden yeterli desteği görememelerini ya da yanlış yönlendirilmelerini ve yaşadıkları internet riskleriyle başa çıkmakta zorlanmalarına neden olabilir. Çünkü internet riskleri ile başa çıkabilmek için belirli bir dijital okuryazarlık seviyesine, bilgi ve tecrübeye ihtiyaç vardır. Çocukların doğru bir şekilde yönlendirilmeleri ve yaşadıkları internet riskleriyle başa çıkabilmeleri için doğru bir kaynağa başvurmaları önemlidir. Dolayısıyla öğretmenlerin çocuklar ile aralarındaki iletişimi güçlendirerek, önleyici tedbirler olarak ve internet riskleri ile ilgili var olan birikimini çocuklar ile paylaşarak çocukların bu konuda yardım alabileceği bir rolü üstlenmeleri gerekmektedir.

Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmanın gerçekleşmesinde birinci yazar %60 oranında, ikinci Yazar %40 oranında katkı sağlamıştır. Ayrıca çalışma X Üniversitesi tarafından BAP Projesi ile desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, A. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin riskli internet davranışları ve güvenli internet kullanımı hakkında öğrenci ve ebeveyn görüşleri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Anderson, M., & Jiang, J. (2018). *Teens, social media and technology 2018*. Pew Research Center's Internet & American Life Project. <http://www.pewinternet.org/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018/>
- Arslan, H., Çoklar, A. N., & Şahin, İ. (2012). Rehber Öğretmenlerin; internete yönelik tehberlik açısından yeterliliklerinin değerlendirilmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 7(1), 241–250.
- Aslan, A., & Karakus Yılmaz, T. (2021). Changes in safer internet use of children in Turkey between 2010-2015 and impact of contextual issues. *Malaysian Online Journal of Educational Technology*, 9(1), 1-18. <https://doi.org/10.17220/mojet.2021.9.1.238>
- Aslan, A., & Karakuş Yılmaz, T. (2017). Türkiye’de güvenli internet uygulamalarına yönelik uygulamalar. *Dumlupınar Sosyal Bilimler Dergisi*, 53, 121-143.

- Batıgün, A. D., & Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-10.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu. (2018). *2018 internetin bilinçli ve güvenli kullanımı saha çalışması raporu*. Ankara: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu. <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/oZPyg.pdf>
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu. (2020). *Türkiye elektronik haberleşme sektörü üç aylık pazar verileri raporu*. Ankara: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu. <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/pazar-verileri/ceyrek-raporu-2020-4-ceyrek-26-03-21-kurum-disi.pdf>
- Chaudron, S. (2015) *Young children (0–8) and digital technology: a qualitative exploratory study across seven countries*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC93239>
- Çetinkaya, L., & Sütçü, S. (2016). Çocukların gözüyle ebeveynlerinin bilişim teknolojileri kullanımına yönelik kısıtlamaları ve nedenleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(1), 79-116. <https://doi.org/10.17569/tojq.58102>
- Çoklar, A. N., Güven, C., & Işık, O. (2016, 6-8 Ekim). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin internet kullanımı konusunda rehberlik durumları* [Konferans sunumu]. 4. Uluslararası Öğretim Teknolojileri ve Öğretmen Eğitimi Sempozyumu, Elazığ.
- Demirel, M., Yörük, M., & Özkan, O. (2012). Çocuklar için güvenli İnternet: güvenli İnternet hizmeti ve ebeveyn görüşleri üzerine bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 54-68.
- Haddon, L., & Vincent, J. (eds.) (2014). *European children and their carers' understanding of use, risks and safety issues relating to convergent mobile media* (Report D4.1). The London School of Economics and Political. <http://eprints.lse.ac.uk/60147/>
- Haddon, L. ve Vincent, J. (2015). *UK children's experience of smartphones and tablets: perspectives from children, parents and teachers*. The London School of Economics and Political. <http://eprints.lse.ac.uk/62125/>
- İlhan, V., & Aydın, H. (2019). Okul topluluğu üyelerinin internet ve mobil iletişim teknolojileri ile etkileşimin olası riskleri üzerine düşünceleri. *Journal of International Social Research*, 12(64), 755-772. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3396>
- Karahisar, T. (2014). İnternette çocukları bekleyen riskler ve medya okuryazarlığı. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4(4), 82-95.
- Kaşıkçı, D., Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E., & Ogan, C. (2014). Türkiye ve Avrupa'daki çocukların İnternet alışkanlıkları ve güvenli İnternet kullanımı. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 230.
- Kop, Y., & Yiğit, E. Ö. (2017). Ortaokul öğrencilerinin internet kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(Bahar 2017), 159-170. <http://dx.doi.org/10.9775/kausbed.2017.010>
- Lauricella, A. R. (2013). *Çocukların Medya Katılımı* (A. Aksakal, Çev.). 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi: 14-15 Kasım 2013- Bildiriler Kitabı Cilt 2 (s.117-137). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. ve Ólafsson, K. (2011). *EU kids online: final report*. The London School of Economics and Political. <http://eprints.lse.ac.uk/45490/>

- Madden, M., Lenhart, A., Duggan, M., Cortesi, S., & Gasser, U. (2013). *Teens and technology 2013*. Pew Research Center's Internet & American Life Project. http://www.pewinternet.org/files/old-media//Files/Reports/2013/PIP_TeensandTechnology2013.pdf
- Mascheroni, G., & Ólafsson, K. (2014). *Net Children Go Mobile: Risks and opportunities*. <http://eprints.lse.ac.uk/55798/>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2. Baskı). SAGE Publications.
- Mishna, F., Saini, M., & Solomon, S. (2009). Ongoing and online: Children and youth's perceptions of cyber bullying. *Children and Youth Services Review*, 31(12), 1222-1228. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.05.004>
- Odabaşı, H. F., Varank, İ., Yıldırım, S., Koyuncu, F., Dönmez, O., & Şumuer, E. (2015). Bilinçli İnternet kullanımı araştırması. <http://www.kesfetprojesi.org/kesfet/>
- Ofcom. (2021). *Children and parents: Media use and attitudes report 2020/21*. https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0025/217825/children-and-parents-media-use-and-attitudes-report-2020-21.pdf
- Ogan, C., Karakuş, T., & Kurşun, E. (2013) Methodological issues in a survey of children's online risk-taking and other behaviours in Europe. *Journal of Children and Media*, 7(1), 133-150. <https://doi.org/10.1080/17482798.2012.739812>
- Ólafsson, K., Livingstone, S., & Haddon, L. (2014). *Children's Use of Online Technologies in Europe. A review of the European evidence base*. The London School of Economics and Political. <http://eprints.lse.ac.uk/50228/>
- Ölçer, N. (2019). Çocukların internet kullanımına yönelik ebeveynlerin risk algısı üzerine bir inceleme. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (13), 128-150.
- Özdemir, S., Küçük, F., Balcı, S., & Türköz, A. (2020). 11-18 yaş arasındaki adolesanların internet bağımlılık düzeyleri. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 83-92.
- Park, Y. J. (2014). My whole world's in my palm! The second-level divide of teenagers' mobile use and skill. *New Media & Society*, 1-19. <https://doi.org/10.1177/1461444813520302>
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 1. *On the Horizon*, 9(5), 1-6. <https://doi.org/10.1108/10748120110424816>
- Price, M., & Dalgleish, J. (2010). Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. *Youth Studies Australia*, 29(2), 51-59.
- Ravalli, M. J., & Paoloni, P. C. (2016). *Global Kids Online Argentina: Research study on the perceptions and habits of children and adolescents on the use of technologies, the internet and social media*. http://globalkidsonline.net/wp-content/uploads/2016/05/Country-report_Argentina_28-Oct.pdf
- Rideout, V., & Robb, M. B. (2019). *The common sense census: Media use by tweens and teens*, 2019. <https://www.commonsensemedia.org/sites/default/files/uploads/research/2019-census-8-to-18-full-report-updated.pdf>
- Schaeffer, K. (2019). Most U.S. teens who use cellphones do it to pass time, connect with others, learn new things. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/08/23/most-u-s-teens-who-use-cellphones-do-it-to-pass-time-connect-with-others-learn-new-things/>

- Scott, J. (2008). Children as respondents. Christensen, P. ve James, A. (Ed.), *Research with children: Perspectives and practices* (2nd ed., pp. 87-108). Routledge.
- Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., & Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. EU Kids Online. <https://doi.org/10.21953/lse.47fdeqj010fo>
- Soyöz-Semerci, Ö., & Balcı, E. (2020). Lise öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı üzerine bir alan araştırması: Uşak örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(3), 538-567. <https://doi.org/10.14230/johut869>
- Tekin, O. (2020). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık seviyelerinin genel akademik başarıları ve devamsızlık durumları ile ilişkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18 (1), 36-56. <https://doi.org/10.37217/tebd.641182>
- Tokel, S., Başer, D., & İşler, V. (2013). Türkiye'deki ebeveynlerin çocuklarının internet ve sosyal paylaşım siteleri kullanımına yönelik bilgi seviyeleri ve algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 225-236.
- Topan, A., Kuzlu Ayyıldız, T., Özsavran, M., & Mutlu, B. (2020). İlkokul öğrencilerinin bilgisayar, internet kullanımı ve bilgisayar oyunları hakkındaki düşünceleri. *Çocuk Dergisi*, 20(1), 20-26. <https://doi.org/10.26650/jchild.2020.1.0004>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 2020*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679) adresinden erişildi.
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). Social consequences of the Internet for adolescents: A decade of research. *Current Directions in Psychological Science*, 18 (1), 1-5. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2009.01595.x>
- Vandoninck, S., d'Haenens, L., & Smahel, D. (2014). *Preventive measures: how youngsters avoid online risks*. The London School of Economics and Political Science. <http://eprints.lse.ac.uk/id/eprint/55797>
- Vincent, J. (2015). *Mobile opportunities: exploring positive mobile opportunities for European children*. The London School of Economics and Political Science. <http://eprints.lse.ac.uk/61015>
- We Are Social. (2021). *Digital 2021: Global overview report*. <https://wearesocial.com/digital-2021>
- Yaman, F., Dönmez, O., Kabakçı Yurdakul, I., & Odabaşı, H. F. (2017). Okul rehber öğretmenleri gözünden ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları çevrimiçi riskler. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 8(4), 415-427. <https://doi.org/10.17569/tojqi.339413>
- Yasakçı, A., & Özdal, H. (2019). İlköğretim öğrencilerinin internet kullanımında karşılaştıkları sorunların değerlendirilmesi. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, 14(22), 204-219. <https://doi.org/10.3991/ijet.v14i22.11731>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, G., Şar A. H., & Civan, S. (2015). Ergenlerde mobil telefon bağımlılığı ile sosyal kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying*, 2(2), 20-37.
- Yücelyiğit, S., & Aral, N. (2020). Dijital teknolojiyi üretim ve tüketim amacıyla kullanan çocukların ve ebeveynlerinin tercihlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 1071-1084. <https://doi.org/10.17679/inuefd.739564>

Extended Abstract

Purpose

Children's access to milieus that the internet offers for learning, entertainment and exploring the world at any time thanks to mobile devices increase their use of mobile internet. Considering the risks with the opportunities offered by the mobile internet, which has become a part of the daily lives of children, what the positive and negative situations children experience with this technology is an issue to be investigated. According to the evidence database that analyzed 1500 studies within the scope of EUKO-III project, neglecting mobile internet and emerging technologies, lack of knowledge of what activities children do on the internet, to which risks they are vulnerable and how they respond to these risks are important deficiencies in the literature. In this context, PEW Research Center in USA and NCGM Project group in Europe conducted research on children's experience of mobile internet. The studies in Turkey also show that one or more of the dimensions of access and use of children's experience of mobile internet experiences, activities and skills, risks, harms of these risks and ways of coping with them are investigated. It is very important to address all relevant dimensions to see the big picture of children's experience of mobile internet. Moreover, no study has been found that addresses children's experience of mobile internet from the perspective of the social milieu in Turkey. Thus, children's experience of mobile internet in the 9-16 age group in Turkey is intended to reveal the perspective of the social milieu.

Method

The study is a descriptive research in which the survey model is adopted. The maximum variation sampling method was used in the selection of the participants. The study group consisted of 84 participants selected from parents, peers, teachers and school administrators in the social milieu of children who are internet users aged 9-16 years. Interviews were conducted in order to examine children's experience of mobile internet from the perspective of the social milieu. Three different draft interview forms were prepared for interviews with parents, peers, and teachers-school administrators. These interview forms were controlled by two doctoral students and were arranged according to the opinions of two field experts. Finally, one of the stakeholder groups addressed by these draft interview forms was given a final study by a pilot study. Researchers recorded audio during the interviews according to the permission of the participants and transcribed these audio recordings. The obtained data were analyzed through descriptive and content analysis techniques. The findings as a result of the analysis were tabularized with frequency and percentage information within the framework of the research questions. Furthermore, the findings presented in the tables were supported by direct quotations from the participants.

Result

The majority of the social milieu stated that children have access to the internet at home and a small number of them from internet cafes. However, most of the social milieu stated that children are online several times and they use their smartphones to be online. When children's mobile and internet skills are considered, the social milieu stated that children have the ability to connect to the wireless network, download applications, and

take pictures and share them on social networks. However, the social milieu stated that there is a lack of safe internet use of children, such as blocking unwanted content, blocking advertisements in applications, the accuracy of the information and different applications. According to the social milieu, children use mobile internet to connect to social networks and play games. Accordingly, it was observed that children's use of mobile internet for school works leave behind activities such as playing games and connecting to social networks. Considering the risks encountered by children on the mobile internet, it was determined that according to the social milieu, children mostly encounter the risks of displaying unwanted content on the mobile internet, communicating with people they do not know and internet addiction. Besides, school administrators, teachers and peers noted that children's share without any permission by taking pictures of their friends with mobile devices poses a new risk. It was revealed that parents are not aware of this situation because of the risk in the school. According to parents, teachers and school administrators, wasting time on mobile internet and becoming less social are the prominent damages of mobile internet risks because of the difficulties in controlling children with mobile internet and their increasing use of the internet. The social milieu stated that children mostly try to solve the risks they encounter on the mobile internet and they ask for help from their parents and peers when they cannot solve them.

Discussion and Conclusion

The majority of the social milieu stated that children have access to the internet at home. Children's ability to use mobile devices and the internet from the perspective of the social milieu can be explained by their interest in these technologies. The social milieu indicated that children's safe internet skills are lack. In the interviews, it is seen that most of the parents, teachers and school administrators are not aware of the inadequacy of their children's skills. This reduces the likelihood that the social milieu will provide adequate support for children to use the internet safely. Therefore, as well as children, trainings should be given to the stakeholders in the social milieu to increase their ability for the use of safe internet. According to the social milieu, children have more entertainment and communication activities on mobile internet. In-school and extracurricular activities can be organized in schools that encourage children to use mobile internet for educational purposes. Seminars can be given for the social milieu to guide children on this subject. The social milieu stated that children share the photographs of their friends without their permission and those who are exposed to this risk change schools and apply to the judicial authorities, as well as encountering online risks such as communication with strangers and children's exposure to unwanted content. The awareness of children on digital privacy should be increased and the spread of this risk among children should be prevented. In addition, replicating the studies on the risks encountered by children on mobile internet at least every two years may be useful for identifying new risks, taking necessary preventive measures and informing relevant stakeholders.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışmanın verileri 2020 yılından önce toplandığı için Etik Kurul izin belgesi alınmamıştır.

EKLER

Ek-1: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Tablo 1.

Ebeveynlerin Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Şehir	Meslek	Eğitim Durumu
K1	Kadın	41	Samsun	Devlet Memuru	Yüksekokul
K2	Kadın	37	Samsun	Devlet Memuru	Lise
K6	Kadın	35	Erzurum	Ev Hanımı	Lise
K7	Erkek	40	Erzurum	Öğretim Üyesi	Doktora
K11	Erkek	45	Tekirdağ	İşçi	Yüksekokul
K12	Erkek	42	Tekirdağ	Yönetici	Lise
K16	Erkek	40	İstanbul	Mühendis	Lisans
K17	Erkek	41	İstanbul	Öğretim Üyesi	Doktora
K21	Erkek	40	Trabzon	Eczane Teknisyeni	Lise
K22	Kadın	42	Trabzon	Ev Hanımı	Lise
K26	Erkek	43	Eskişehir	Bankacı	Lise
K27	Kadın	40	Eskişehir	Öğretmen	Lisans
K31	Kadın	45	İzmir	Ev Hanımı	Ortaokul
K32	Erkek	36	İzmir	Reklamcı	Lise
K36	Kadın	30	Ankara	Ev Hanımı	Yüksekokul
K37	Erkek	47	Ankara	İşçi	Lise
K41	Erkek	51	Kayseri	Öğretmen	Lisans
K42	Kadın	35	Kayseri	Hemşire	Ön lisans
K46	Erkek	35	Adana	Temizlik Görevlisi	İlkokul
K47	Kadın	42	Adana	Ev Hanımı	Ortaokul
K51	Erkek	42	Gaziantep	Öğretim Görevlisi	Yüksek Lisans
K52	Erkek	45	Gaziantep	Memur	Lisans
K56	Kadın	31	Elazığ	Ev Hanımı	İlkokul
K57	Erkek	35	Elazığ	Öğretim Görevlisi	Yüksek Lisans

Tablo 2.

Okul Yöneticilerinin Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Şehir	Mesleki Yıl	Okul Kademesi
K3	Erkek	Samsun	15	Ortaokul
K8	Erkek	Erzurum	10	Ortaokul
K13	Erkek	Tekirdağ	36	Lise
K18	Kadın	İstanbul	16	Lise
K23	Kadın	Trabzon	9	İlkokul
K28	Erkek	Eskişehir	10	Lise
K33	Erkek	İzmir	21	Ortaokul
K38	Kadın	Ankara	8	Ortaokul
K43	Erkek	Kayseri	19	İlkokul
K48	Erkek	Adana	35	İlkokul
K53	Erkek	Gaziantep	8	İlkokul
K58	Erkek	Elazığ	19	İlkokul

Tablo 3.

Öğretmenlerin Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Branş	Şehir	Mesleki Yıl	Okul Kademesi
K4	Erkek	Bilişim Teknolojileri	Samsun	10	Lise
K5	Kadın	Rehberlik	Samsun	5	Lise
K9	Kadın	Teknoloji Tasarım	Erzurum	20	Ortaokul
K10	Erkek	Rehberlik	Erzurum	4	İlkokul

K14	Kadın	Rehberlik	Tekirdağ	5	İlkokul
K15	Kadın	Rehberlik	Tekirdağ	2	Ortaokul
K19	Erkek	Bilişim Teknolojileri	İstanbul	10	Lise
K20	Erkek	Bilişim Teknolojileri	İstanbul	6	Ortaokul
K24	Kadın	Sınıf Öğretmeni	Trabzon	10	İlkokul
K25	Kadın	Bilişim Teknolojileri	Trabzon	10	Ortaokul
K29	Kadın	İngilizce	Eskişehir	10	Lise
K30	Kadın	Edebiyat	Eskişehir	8	Lise
K34	Erkek	Sınıf Öğretmeni	İzmir	13	İlkokul
K35	Erkek	Fen Bilgisi	İzmir	2	Ortaokul
K39	Kadın	Tarih	Ankara	8	Lise
K40	Erkek	Türkçe	Ankara	5	Ortaokul
K44	Erkek	Sosyal Bilgiler	Kayseri	13	Ortaokul
K45	Erkek	Rehberlik	Kayseri	2	Ortaokul
K49	Kadın	Sınıf Öğretmeni	Adana	25	İlkokul
K50	Kadın	Fizik	Adana	7	Lise
K54	Erkek	Rehberlik	Gaziantep	8	Ortaokul
K55	Erkek	Bilişim Teknolojileri	Gaziantep	5	Lise
K59	Erkek	Bilişim Teknolojileri	Elazığ	8	Ortaokul
K60	Kadın	Rehberlik	Elazığ	7	İlkokul

Tablo 4.

Akranların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Sınıf	Şehir
K61	Kız	10	Tekirdağ
K62	Kız	9	Tekirdağ
K63	Erkek	3	Kayseri
K64	Kız	7	Kayseri
K65	Erkek	9	İstanbul
K66	Kız	9	İstanbul
K67	Kız	8	Eskişehir
K68	Erkek	4	Eskişehir
K69	Erkek	4	Erzurum
K70	Kız	10	Erzurum
K71	Erkek	5	Antalya
K72	Kız	5	Antalya
K73	Erkek	5	İzmir
K74	Kız	8	İzmir
K75	Erkek	7	Samsun
K76	Kız	5	Samsun
K77	Erkek	4	Elazığ
K78	Kız	3	Elazığ
K79	Erkek	6	Ankara
K80	Kız	8	Ankara
K81	Kız	7	Diyarbakır
K82	Erkek	10	Diyarbakır
K83	Kız	8	Trabzon
K84	Erkek	6	Trabzon